

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

III. An Deus cognoscibilis sit à Beatis per speciem expressam clarè ipsum
repræsentantem sicuti est?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

suam perfectionem; sed visio Dei est maxima perfectio naturae rationalis; ergo. Probat secundò Sotus, quia homo est naturaliter imago & similitudo Dei; sed imago & similitudo Dei non solum importat capacitatem videnti Deum, sed etiam naturalem inclinationem; quia simile naturaliter appetit suum simile: tum quia appetitus humanus in nulla re creata quiescit; ergo possibile est illum expleri; alioqui frustra nobis à natura esset ille inditus. Implicat autem, illum alio, quam adiectione summi boni expleri, ut experientia constat. Ergo datur naturalis appetitus ad visionem Dei.

Aristoteles.
S. Thomas.

17. Sed contrà: tum quia, si esset in nobis naturalis appetitus ad visionem Dei, visio Dei esset nobis naturaliter debita; nec posset homini in pura natura constituto sine violentia denegari, si in ea viueret iuxta dictamen rationis. Tum quia repugnat, dari potentiam naturalem ad actum supernaturalem: sed visio Dei est actus supernaturalis: ergo. Maiorem probo, nam potentia specificatur ab actu: ergo implicat, potentiam per se primò ordinatam ad visionem supernaturalem, esse quoad entitatem naturalem. Confirmatur: ita se haber potentia ad actum, sicut actus ad obiectum: sed implicat actus naturalis per se primò ordinatus ad obiectum supernaturale; ergo & potentia naturalis per se primò ordinata ad actum supernaturalem. Tum, quia ex Aristotele 3. de anima cap. 5. & S. Thoma 2. contra Gentes cap. 60. omnipotentiae passiuæ naturali respondet aliqua actiuæ naturalis, à qua possit in actum reduci; alioqui frustra foret talis potentia, quæ nunquam reduci posset in actum: ergo si datur potentia passiuæ naturalis ad beatitudinem supernaturalem, danda est etiam potentia actiuæ naturalis, quæ illum reducere possit in actum. Nec sufficit, ut reduci possit in actum à potentia actiuæ supernaturali Dei, nam potentiae passiuæ respondere debet actiuæ in eodem ordine. Vnde creatio animalis rationalis, etiamsi ab alio, quam à Deo fieri non possit, computatur inter opera naturalia, ed quod exigitur à potentia passiuæ materia; vnde in ea producenda gerit se Deus ut causa naturalis. Tum demum, quia nunquam natura tribuit propensionem ad finem, quin etiam tribuat ad media, sed aduersarijs etiam fatentibus, natura non tribuit propensionem ad bona gratiæ, quibus beatitudinem consequitur: ergo neque ad ipsam beatitudinem. Maior constat inductione: omnis quippe potentia ad suum finem inclinat medijs dispositionibus: tum ratione, nam eiusdem ordinis sunt forma, & dispositio ad formam: ergo eadem est propensio ad finem & ad dispositionem.

18. Quare negandum est antecedens: Et ad probationem concedenda est Maior de actu commensurato subiecto; neganda vero de actu excedente subiectum, qualis est visio gloria, ad quam creatura rationalis solum

habet capacitatem obedientialem: & hanc tantum probat testimonium Augustini. Ad Confirmationem S. Thomæ respondet Caietanus, intelligendum esse de desiderio creaturæ rationalis, ordinatæ iam ad finem supernaturalem: posita enim relatione finis supernaturalis naturale est creaturæ desiderare illam actu elicito saltē ineffaci.

Augustin.
S. Thomas.
Caietanus.

19. Ex his patet ad argumentum Durandi. Ad primum verò Sotii, nego Minorem: imago enim & similitudo, quæ est inter hominem & Deum, non est nivoca & perfecta, sed analoga & imperfecta, proinde naturalem appetitum videnti imaginatum fundare non potest. Ad secundum concedo, quod appetitus humanus expleri non possit, nisi adiectione summi boni, vel per cognitionem abstractiū, ut in pura natura, vel per cognitionem intuitiū, ut in natura elata.

Durandus.
Sotus.

20. Ad quartum Arrubalis, nego assumptum: & ad probationem nego evidens esse, Deum in seipso visibilem contineri intraad equatum obiectum intellectus creatus; vel ad illum diuinā virtute elevari posse: quia, cum sit contra naturalem modum operandi potentia viralis, nequit hoc naturaliter demonstrari, sed sola fide teneri.

Arrubal.

SECTIO III.

An Deus cognoscibilis sit à beatis per speciem expressam clare ipsum representantem sicuti est?

21. **D**Uplex distinguitur species intelligentibilibus, altera impressa virtualiter tantum representans obiectum, à quo imprimitur, effectiū concurrens cum potentia cognoscitiva ad actualem representationem obiecti: altera expressa, seu expressiva obiecti; actu & formaliter illud representans potentia cognoscendi. Vtraque controvèrtitur, an sit possibilis, quæ diuinam essentiam in seipso representet, sicuti est in se. Quidam verò impressa essentialiter ordinatur ad expressam, ut causa ad effectum, & consequenter ex possibiliitate, aut impossibilitate huius pendet possibilitas, aut impossibilitas illius, prius inuestiganda est natura & possibilitas, vel impossibilitas speciei expressæ, ut ex ea facilius cognoscatur natura & possibilitas, vel impossibilitas impressæ.

22. Prima sententia affirmat, possibilem esse speciem expressam clare representantem diuinam essentiam, sicuti est. Est Bonaventuræ in 1. distinc. 3. 1. p. art. 1. quæst. 1. ad ultimum. Durandi dist. 27. quæst. 2. n. 26. Aureoli apud Capreolum in 4. dist. 49. q. 5. art. 2. Sotii in 4. dist. 49. q. 2. art. 3. Torrez in 1. p. quæst. 27. art. 1. dub. 4. Molinæ q. 12. art. 2.

Bonavent.

Durandus.

Aureolus.

Capreolum.

Sotus.

Torrez.

Molina.

Vasquez.
Suarez.
Granadus.
Arrubal.
S. Thomas.

Ferrarien.
Ferrarien. 1. contra Gentes cap. 53. §. quinta est; cum idem sit verbum mentis & species expressa, ut infra constabit: vel qui concedunt speciem impressam diuinæ essentiæ. Nam eti non omnes, qui concedunt expressam, concedant impressam, omnes tamen, qui impressam admittunt, admittunt & expressam; et quod illa ad hanc essentialiter ordinetur.

23. Fundamentum sententiae est, quia impossibile est, potentiam cognoscituum obiectum cognoscere, quin aliquam similitudinem de illo in seipso formet: Ergo impossibile est beatum Deum videre, quin aliquam similitudinem de Deo in seipso formet. Datur igitur species expressa creata representans Deum, sicut est. Vtraque consequentia constat. Antecedens probatur, quia impossibile est, ut potentia obiectum cognoscatur, quin illud propriâ cognitione faciat sibi obiectu præsens: nequit autem potentia facere sibi obiectum mediâ cognitione obiectu præsens, quin cognitione ipsa sit expressâ similitudo obiecti. Minor patet, quia nequit cognitione representare obiectum potentiae, nisi illud contineat, aut realiter, aut intentionaliter; nequit autem cognitione creata continere Deum realiter, ergo saltem continere debet intentionaliter, quod est continere illum per aliquam imaginem & similitudinem.

24. Confirmatur: tum ex Scriptura 1. Ioan. 3. vbi visio Dei appellatur similitudo: Similes, inquit, ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est. Tum ex Augustino 9 de Trinitate cap. 10. & 11. & libr. 15. cap. 16. & Anselmo in Monologio cap. 9. 29. & 31. vterque enim aperte docet, nullam rem posse nos intelligere, nisi intelligendo, aliquam illius similitudinem & imaginem intra nos ipsos formemus: quin ex ista similitudine, & imagine verbi creati colligunt imaginem verbi increati. Nam sicut verbum creatum nascitur ex memoria fœcunda intelligentis, tanquam proles ex obiecto intelligibili, & potentia intelligentia: ita Verbum increatum gignitur ex memoria fœcunda patris, ut perfectissima proles, & expressissima imago aeterni parentis.

25. SECUNDA sententia negat possibilem esse speciem impressam repræsentantem diuinam essentiam, uti est in se, est Henrici in summa art. 33. q. 2. ad tertium, & quodlib. 4. q. 8. & 26. Durandi in 4. dist. 49. q. 2. Richard. in 3. distinct. 14. quæst. 1. art. 1. q. 3. Bassoli q. 1. art. 1. §. Dico igitur. Ioannis de Ripa apud Capreolum in 3. dist. 14. artic. 2. Caiet. in 1. p. q. 12. art. 2. §. Aduerit. & q. 27. art. 1. §. Ad tertium dub. Bannez in 1. p. q. 12.

art. 2. dist. 1. Vasquez disp. 38. cap. 2. Suar. lib. 2. de Diuinis attributis cap. 11. Granadi tractatu 5. dist. 1. scđt. 2. Arrubalis dist. 17. cap. 2. & omnium, qui vel admittunt verbum mentis in beatis, quod in doctrina S. Tho. problematicè defendunt Capreol. in 4. dist. 49. quæst. 5. artic. 3. ad primum. Aureoli & Ferrarien. 1. contra Gentes cap. 53. §. quinta est; cum idem sit verbum mentis & species expressa, ut infra constabit: vel qui concedunt speciem impressam diuinæ essentiæ. Nam eti non omnes, qui concedunt expressam, concedant impressam, omnes tamen, qui impressam admittunt, admittunt & expressam; et quod illa ad hanc essentialiter ordinetur.

26. Auctores ergo primæ sententiae putant, naturam speciei expressæ, seu verbi mentalis consistere in eo, ut sit tantum medium Quo, & sola ratio cognoscendi obiectum, & nullo modo ratio seu medium in Quo cognoscatur, aut cognosci possit obiectum. Ut de dicitur species expressa, quia exprimitur seu producitur ab intellectu, cuius est intrinsecus terminus, ad differentiam speciei impressæ, quæ ab extrinseco producitur, & imprimitur ipsi potentiae cognoscenti, propter quod impressa nuncupatur. Huius opinionis fuit etiam Durandus in 1. distinct. 27. quæst. 2. Scotus quæst. 3. §. Ad questiones. & in 2. dist. 3. quæst. 9. & alij.

27. Probatur autem hæc sententia: Primo, quia non experimur, cum aliquid intelligimus, nos ferri in actum & obiectum simul, sed in obiectum tantum. Secundo, quia non possumus actu directo, sed tantum reflexo in nostros actus tendere: atqui actus reflexus supponit directum: Ergo verbum mentale non potest esse id, quod primo cognoscitur ab intellectu. Consequentia patet, quia Verbum mentale est actus nostri intellectus.

28. Tertiò: Per notitiam spiritualem cognoscimus obiectum quantum & materiale: ergo quod immediatè terminat intellectu, non est species expressa seu verbum mentale, sed obiectum ipsum. Antecedens patet, consequentia probatur: quia quod non est quantum & materiale, non potest esse medium in quo cognoscendi quantum & materiale. Eadem ratio est, cum cognoscimus substantiam, nequit enim hæc cognosci in Verbo, quod est accidentis.

29. Quartò: Si intellectus cognosceret suum actum, cognosceret seipsum: sicut qui cognoscit picturam, cognoscit subiectum, in quo est pictura, sed experimur nos, cum ad obiectum tendimus, nostrum intellectum non intelligere: ergo. Confirmatur: quia si intelligeremus Verbum, non intelligeremus illud abstractè, sed concretè, ut afficiens intellectum, in quo est, & à quo egreditur: ergo cum ipso simul intelligeremus intellectum.

30. Quintò: Voluntas non producit in

Zumel.
Gonzalez.
Nazarius.

S. Thomas.

Caietanus.

Durandus.
Scotus.

1. Ioan. 3.

Augustin.
Anselmus.

Henricus.

Durandus.
Richardus.
Bassoli.
Ioan. de
Ripa.
Caietanus.
Bannez.

se aliquid, quod sit primum obiectum amoris, sed eo immediatè tendit ad obiectum ipsum secundùm se: ergo nec intellectus producit aliquid in se, quod sit primum obiectum intellectionis, sed ea immediatè tendit ad obiectum ipsum secundùm se. Consequentia constat à paritate rationis. Antecedens probo, quia alioqui nulla daretur virtus Theologalis; nam hæc immediatè tendit ad Deum propter se: igitur si primum, & immediatum obiectum amoris esset noster amor, primum & immediatum obiectum amoris Theologalis, non esset Deus propter se, sed aliquid creatum. Idem argumentum fieri potest de assensu Fidei Theologicae, quia hic non tenderet ad Deum, vt veracem immediatè, sed ad verbum creatum mentale nostri intellectus.

31. Sextò: Oculus corporeus non cognoscit obiectum expressum per verbum sensile intra se, sed in propria natura existens, alioqui eius visio non esset intuitiva; hæc enim terminatur ad obiectum in seipso existens: ergo nec intellectus per visionem intuitivam cognoscit obiectum intra se per verbum expressum, sed extra se in propria natura existens.

32. Septimò: Opposita sententia admittit per actum intelligendi produci in nobis formam realem, in qua tanquam in imagine cognoscamus obiectum, contra Philosophum 9. Metaph. t. 16. docentem per operationes immanentes nihil in nobis produci.

33. Octaud: Si verbum esset immediatum obiectum intellectionis, nulla dari posset intellectio sine verbo; atqui dabilis est aliqua intellectio sine Verbo: ergo. Sequela patet, quia nulla intellectio esse potest sine re intellecta, sicut nulla imago sine imaginato. Minor probatur, nam visio beatæ est vera intellectio: sed hæc non terminatur ad verbum, vt infra probabimus: ergo.

34. Nonò: Si verbum producitur ab actu intelligendi, prior est actus intelligendi, quam verbum productum, sicut omnis causa prior est suo effectu: ergo in illo priori debet actus intelligendi habere suum obiectum, cùm nequeat esse actus sine termino: Atqui hoc non potest esse verbum; quia cùm verbum producatur actu intelligendi, est posterioris natura actu ipso intelligendi: Nequit igitur Verbum esse primum & immediatum obiectum intellectionis.

35. Decimò: Nullum medium potest esse ratio intuiti videndi aliud, nisi illud formaliter, aut eminenter contineat: sed verbum substantiæ neque formaliter, vt per se patet; neque eminenter, cùm sit imperficius substantiæ, confinet substantiam. Confirmatur: quia verbum est ad instar picturæ; sed in pictura non potest intuitiu videi imaginatum: ergo neque in verbo obiectum representatum.

36. Undecimò: Si verbum esset ratio in qua immediatè videndi obiectum, omnis cogni-

tio esset intuitiva: nam intuitua cognitio est, quæ fertur ad obiectum præsens: atqui hoc modo omnis cognitio ferretur ad obiectum in ipso verbo præsens: igitur omnis cognitio esset intuitiva.

37. Autores verò secundæ sententiae, vno excepto Durando, censem verbum,

Durandus.

seu speciem expressam esse formam ab intellectu productam, in qua tanquam in propria, & naturali imagine proximè cernitur obiectum intentionaliter expressum, & intelligibiliter representatum secundùm omnes eas proprietates, & perfectiones, quas obiectum ipsum continet in suo esse naturali: aut faltem posse in eo obiectum cerni, tanquam in propria & expressa imagine, non secus atque in sententia eorum, qui docent in speculo videri imaginem, & in ea imaginatum intentionaliter expressum: ita sentit Henricus,

Henricus.

qui, quamvis putet verbum esse medium Quo cognoscendi obiectū, talis tamen naturę esse censet, vt in eo, tanquam in propria imagine cerni possit obiectum, non secus atque in imagine speculari cernitur imaginatum.

38. Omnes autem hi autores conueniunt, verbum non consistere in specie ab obiecto impressa, sed in specie ab intellectu expressâ, concurrente tantum impressâ vt comprincipio illius: quod aperte docent Anselmus in Monologio ca. 31. Cū m. inquit,

Anselmus.

cogito notum mihi hominem absensem, formatur acies cogitationis meæ in talem imaginem eius, quam illam per visum oculorum in memoriam attraxi, quæ imago in cogitatione verbum est eiusdem hominis. quem cogitando dico. Et cap. 46. Verbum sic definit: Verbum est cogitatio rei, ad eius similitudinem ex memoria formata. Et

Augustinus.

Augustinus 15. de Trinitate cap. 12. Tunc inquit, est verbum simillimum rei nota, de qua

gignitur imago, quando de visione scientia visio cogitationis exoritur. Vbi verbum appellat ipsam rei visionem, genitam ex memoria fecunda, quæ præter intellectum includit

speciem obiecti, quo tanquam semine secundatur potentia ad Verbum, tanquam sui, & obiecti prolem gignendam: ab utroque enim, vt ipsomet testatur 9. de Trinit. cap. vlt. cognoscente scilicet & cognito partur notitia, quæ verbum est, & mentis proles.

Idque etiam ratione constat: nam si esset species impressa, vel esset species impressa, vt recepta tantum in potentia; vel vt terminans per modum obiecti actum ipsum intellectus: non primum; alioqui semper actu cognosceremus omnia obiecta, quorum species in memoria receptas habemus: Non secundum; quia, et si posset intellectus formare

Verbum de ipsa specie impressâ, eamque cognoscere, illam tamen non cognoscet immediatè in seipso, sed in verbo, in quo illa exprimeretur & representaretur, sicut reliqua obiecta, quæ in Verbo expressa cognoscuntur. Cuius ratio est, quia cùm verbum sit expressuum obiecti, de quo gignitur, illud adæquatè continens secundum esse intentionale & intelligibile, sufficienter in eo intel-

lectus

lectus poterit cognoscere speciem ipsam impressam, non secus ac cognoscit reliqua obiecta in verbo, de ipsis formato.

39. Confirmatur 1. nam ideo aduersarij hoc afferunt, quia putant, speciem impressam requiri ut medium, in quo obiectum proxime cernatur, tanquam in sua imagine, at hoc falsum est: tum quia ad hoc sufficit species expressa, in qua melius, quia vitaliter, exprimitur obiectum. Tum quia sequeretur, nos non posse sine specie impressa, nobis inharente, obiectum cognoscere; quia non possumus obiectum cognoscere, nisi per imaginem ipsius: sed imago, in qua in hac sententia obiectum cognoscitur, non est species expressa, sed impressa; ergo sine illa non possemus obiectum cognoscere, quod falsum est; alioqui non posset Deus absque eo, quod in nobis produceret speciem impressam lapidis, facere ut lapidem cognoscemus, cum non possumus obiectum cognoscere, nisi illud habeamus, ut terminum nostrae cognitionis: in hac autem sententia obiectum est terminus nostra cognitionis immediata, & formaliter per ipsam speciem impressam: lege S. Thom. opusc. 14.

Confirmatur 2. nam destructa specie impressa, & conservata in potentia cognoscitura sola specie expressa eiusdem speciei impressa, sufficienter per eam potentia cognoscet obiectum: ergo de facto non per impressam, sed per expressam obiectum cognoscit. Consequens patet, tum quia de facto non per utramque, sed per unam dumtaxat obiectum cognoscit: ergo si illud cognoscit per expressam, non cognoscit per impressam: tum quia intiuimus, connaturalius, & magis proportionate per expressam quam per impressam cognoscit illud. Antecedens probatur: quoniam in specie expressa delineatur & exprimitur tota atque integra natura ipsius speciei impressa, cum sit formalis naturalisque imago ipsius effectiū producta ab eadem specie impressa: ergo in ea tanquam in propria & naturali imagine relucet integra natura tum speciei impressa, tum obiecti ipsius: ergo etiam impressa specie destructa, tota natura ipsius eiusque obiecti cerni poterit in specie expressa. Cuius rei optimum exemplum habemus in ipso Verbo in creto, in quo tanquam in propria imagine exprimitur natura diuina tanquam species impressa omnium obiectorum, quae sunt in memoria secunda aeterni Patris; ut passim docent Patres, presertim Augustinus infra citandus: non enim in Verbo diuino tanquam in specie impressa, sed tanquam in specie expressa & Sapientia genita aeternus Pater cognoscit omnia. Quod autem possit destructa specie impressa conservari species expressa eiusdem speciei impressa in potentia cognoscitura, probatur: tum quia non appetat essentialis conexio inter speciem expressam & impressam: tum quia sicut potest impressa conservari absque obiecto, cuius est impressa

species, ita poterit expressa conservari absque impressa, cuius est expressio: tum quia sunt duæ res mutuè realiter distinctæ: tam enim species impressa realiter distinguitur ab expressa, quam impressa ab expressa.

40. DICO 1. Verbum mentis, seu species expressa non est tantum medium *Quo*, sed etiam in *Quo* videndi obiectum, immo est ipsum obiectum intentionaliter expressum, & in sua naturali imagine intelligibiliter apparet cognoscenti. Hæc est expressa sententia S. Thom. 1. contra Gent. cap. 53. vbi s. Thomas.

verbum appellat intentionem intellectam formatam ab intellectu media specie intelligibili, per quam tanquam per rei similitudinem rem ipsam intelligimus. Et 4. contra Gent. cap. 11. docet, hanc intentionem intellectam, quam intellectus in seipso concipit de re intellecta, non esse rem ipsam, quæ intelligitur, sed quandam similitudinem intellectu conceptam de re ipsa intellecta, quam voces exterius significant, & verbum interior nominatur; ex quo infert, verbum hominis interior conceptum, non esse hominem verum, naturam hominis esse habens, sed hominem intellectum, & quandam similitudinem hominis veri ab intellectu apprehensam. Et in opusc. 13. *Istud*, inquit, sic formatum & expressum in anima dicitur verbum interius, & ideo comparatur ad intellectum, non sicut quo intellectus intelligit, sed sicut in quo intelligit, quia in isto sic expresso & formato videt naturam rei intellectæ. Vnde colligit, duo esse de ratione verbi; unum, quod sit aliquid ab intellectu procedens, in eoque existens; alterum quod sit ratio & similitudo rei intellectæ. Et opusc. 14. *Similitudo*, inquit, perfecta genita & expressa ab intellecta, & hoc totum expressum est verbum, & est totum rei distincte expressum, & totum, in quo res exprimitur, & hoc intellectum principale; quia res non intelligitur nisi in eo: est enim tanquam speculum in quo res cernitur: hec ibi. Vbi non solùm docet, rem intelligi in verbo, tanquam obiectum in speculo, sed non intelligi nisi in verbo. Et infra docet, verbum esse ipsum obiectum, quod intellectus virtute speciei à sensibus in seipso format, ad quod immediate terminatur nostrum intelligere, & non ad rem ipsam, ut est in sui natura; id ipsum confirmat q. 4. de Verit. art. 2. ad tertium vbi verbum appellat conceptionem intellectam, & rem ipsam, quae intelligitur: ut sc. inquit, id quod intelligitur possit dici & res ipsa, & conceptionis intellectus. Quia nimur verbum est res ipsa intentionaliter, quam nos intelligimus, dum verbum concipiimus. Idem docet 1. p. q. 34. art. 1. ad tertium, & Capreolus in 2. dicit. 39. q. vnicā art. 3. ad 2. contra 1. concl.

41. Est etiam, me iudice, expressa sententia Arist. 3. de anima t. 20. & 37. vbi ait, *Aristoteles*. Scientiam actualem esse ipsam rem scitam: non posset autem esse ipsa res scita, nisi ipsa met est obiectum scientiæ; alioqui si esset distincta à re ipsa scita, non posset esse eadem

cum illa. Præterea docet, animam intelligenda fieri omnia. Fit autem anima intelligendo omnia, quia per intellectuonem exprimit in se omnia. Demum sæpè affirmat, cognitionem fieri per assimilationem cognoscens ad cognitionem: si autem cognitionis esset pura tendentia intellectus ad res extra existentes, nulla opus esset assimilatione ad res ipsas intelligendas, sed sufficeret quæcumque vitalis tendentia, qua intellectus posset extra se tendere ad res cognoscendas. Requiritur igitur assimilatio cognoscens ad cognitionem, propter verbi expressionem, in quo res ipsa cognoscenda est.

Patres.

Anselmus.

Augustin.

42. Eadem sententia fundamentum habet in Patribus, qui verbum appellant imaginem obiecti, in quam acies mentis fertur, dum obiectum cognoscere ntitur; vt patet ex Anselmo supra citato. Confirmatur: nam patres ex verbo creato probant increatum, cum eoque comparant, assignatis interim differentijs, quæ inter creatum & increatum intercedunt: cum tamen nullam differentiam assignent in eo, quod increatum sit, in quo pater cognoscit omnia, imo in hoc potius illi verbum creatum assimiliat. Igitur sentiunt, verbum nostrum esse in quo obiectum cernitur; sicut verbum Diuinum est, in quo pater omnia contemplatur: *Nouit*, inquit, August. 15. de Trinitate cap. 14. *Omnia Deus Pater in seipso; nouit in Filio; sed in seipso tanquam seipsum, in Filio tanquam suum.* Et paulò post subdit: *verbum autem nostrum simile est in hoc enigma illi verbo Dei, quoniam sic & hoc de nostra nascitur, quemadmodum & illud de scientia Patria natum est.*

43. Secundò probatur hæc sententia ratione hoc pacto. Potentia visiva obiectum suum percipit in sua visione, tanquam in propria imagine expressum ab ipsamē potentia virtute speciei visivæ ab obiecto impressæ: ergo à fortiori potentia intellectuia obiectum suum percipit expressum in verbo, vt in propria imagine in seipso formata, virtute speciei intelligibilis, in memoria existentis. Consequentia tenet per locum à fortiori, quia minus eget visus verbo sensili, vt in eo visibile obiectum intueatur, quām intellectus verbo intelligibili, vt in eo intelligibile obiectum percipiat: quia visus semper habet obiectum secundū propriam existentiam præsens, ad quod ferri possit, quod non haber intellectus, qui plerumque fertur ad obiectum absens. Antecedens non admittitur ab omnibus auctoribus nostris sententiæ, mihi tamen experientia & ratione certum est.

44. Experientia sic probo: variatis tantum speciebus visuvis variatur obiectum in ratione obiecti formaliter, non variato in ratione rei: ergo visus non terminatur immediatè ad visibile in seipso existens, sed in propria imagine expressum. Antecedens constat multiplici experientia; primò, quando species variantur quoad intentionem, obiectum apparet crassius & intensius. Secundò quando species variantur quoad multiplicatio-

nem, vt in conspicilijs multangularibus obiectum appareat multiplex, adeò vt nullum discrimen percipiat oculus inter verum, & apparentes obiectum. 3. Quando species refranguntur, obiectum appareat fractum.

45. Ex hoc antecedente experientia certo sic ostendo deductam consequentiam. Si visibile non cerneretur in sua imagine expressum, sed in propria natura existens, non posset cognosci, nisi cum ea dispositione, quam in seipso haberet; atqui non cognoscitur cum ea dispositione, quam in seipso habet, sed cum ea, quam habet in propria imagine expressum: ergo non cernitur in propria natura existens, sed in sua imagine expressum. Consequentia euidenter deducitur ex præmissis. Minor est nota experientia. Maiorem sic probbo. Si visio non esset medium in quo, sed tantum quo intuendi obiectum in seipso existens, non esset medium cognitum à potentia: Ergo non posset ipsa tantum visione variata, variari obiectum, sub ratione formaliter obiecti. Consequentia probatur, quia nullum medium potest esse ratio videndi obiectum aliter, atque est in se, nisi ipsum medium obiectiuè aliter se habeat ad talem potentiam: igitur si visio non se habeat obiectiuè ad potentiam visuam, non potest esse medium videndi obiectum aliter, atque est in se. Antecedens probo, quia quod non se habet obiectiuè ad potentiam, non potest mutare obiectiuè potentiam, quia nihil potest esse medium mutandi alterum, quod non est medium afficiendi illud sub ea ratione, sub qua debet illud mutare: Ergo si visio non afficit oculum obiectiuè, sed tantum subiectiuè, non potest esse medium mutandi illum obiectiuè, sed tantum subiectiuè. Sicut quod tantum efficit potentiam obiectiuè, non potest mutare potentiam subiectiuè: ego nec quod tantum afficit potentiam subiectiuè, mutare potest potentiam obiectiuè.

46. Confirmatur, quoniam variata visione per solam variationem specierum visibilium, diuersum quid apparet, quod antea non apparet: sed hoc diuersum, quod nunc apparet, non est in obiecto in seipso existente; ego in obiecto per visionem expresso. Consequentia constat, quia hoc diuersum, quod nunc apparet, est aliquid reale existens ac præsens potentia, cum sit obiectum potentiae visivæ, quæ ferri non potest, nisi ad aliquid reale existens ac præsens: ergo si nō est in obiecto, in seipso existente, necessariò esse debet in obiecto, in visione ipsa expresso.

47. Atque hæc de experientia. Probo nunc antecedens ratione. Conseruata tantum in oculo visione, & corrupto visibili, cuius est visio, eodem prorsus modo apparet oculo ipsum visibile, atque apparet, si esset existens & præsens potentia: ergo oculus non intuetur visibile immediatè in seipso existens, sed in visione intentionaliter expressum. Antecedens admittit Vasquez 1. p. disp. 38. c. 2. Vasquez. & d. 208. c. 3. Suarez lib. 2. de Angelis c. 11. Suarez. n. 12. Arrubal, & alij: & constat experientia, Arrubal. nam.

nam species multiplicata in oculo per conspicilia multangularia representant obiectum vbi non est, eodem planè modo, ac representant illud vbi est: ergo sola species, aut visio in oculo conferuata, eodem modo repræsentaret obiectum, ac si illud esset existens & præsens potentiae. Consequentia probatur, quoniam de facto visio repræsentat illud, vbi non est, eodem planè modo, ac si ibi esset; ergo sola visio conferuata, & corrupto obiecto, adhuc illud repræsentaret, vbi non est; quemadmodum illud repræsentat nunc, vbi non est. Nam quod per aliam speciem de facto simul repræsentetur vbi est, nihil conducit ad speciem, quo illud repræsentat vbi verè non est.

48. Est & alia experientia, ut cùm quis diu aliquam magnam lucem aspexit, & deinde statim ad tenebras se convertit, adhuc tantisper sibi videtur lucem aliquam aspicer: aut cùm intuitus est aliquem intensum colorem, & deinde vertit se ad aspiciendum aliud colorem diuersæ rationis, adhuc iste secundus color per aliquod tempus appetet eiusdem omnino rationis cum priore colore. Hoc autem aliunde prouenire non potest, nisi quia relata sunt aliquæ species lucis, vel coloris præcedentis, quæ simul cum potentia producunt visionem obiecti absens permanentem præsentis.

49. Probato antecedente sic deduco consequiam: mutatur obiectum in se, & non mutatur obiectiuè: ergo oculus non intuetur illud immediatè in seipso existens, sed in sua imagine expressum. Consequentia patet, quia si intueretur illud in seipso, non posset, ex corrupto, illud intueri, cùm non possit intueri, nisi quod est sibi præsens, quia oculus non fertur nisi ad præsens. Confirmatur: corrupto obiecto, adhuc potentia aliquid reale videt: sed illud non est obiectum naturaliter existens, cùm illud sit iam corruptum; ergo est obiectum intentionaliter expressum. Maior constat: tum quia potentia eodem modo videret nunc, corrupto obiecto, atque videbat antea, eodem obiecto præsente: ergo si antea videbat quid reale, etiam nunc videt aliquid reale. Tum quia oculus ferri non potest, nisi ad obiectum reale, vt ex Animistica scientia suppono. Consequentia vero probatur, quia si videt aliquid reale, & non obiectum in seipso existens; ergo obiectum in sua imagine expressum; cùm inter hæc duo nequeat aliud obiectum reale assignari.

50. Tertiò probatur nostra principalis assertio à priori. De quolibet verbo sive intelligibili, sive sensibili, hoc pacto: Verbum seu species expressa est adæquatus effectus speciei impressæ; species vero impressa est adæquata similitudo obiecti: ergo verbum seu species expressa est adæquata imago obiecti: ergo in ea sufficenter cernitur obiectum. Maior patet, quoniam adæquatum munus & finis speciei impressæ est gignere verbum: quod propterea appellatur conceptus & partus memorie fœcundæ, quæ quodammodo ingrauidatur

objeto, quod per sui speciem, tanquam per semen fecundat illam in ordine ad verbum gignendum. Minor constat, quia species impressa, cùm à natura substituatur loco obiecti, quod saepe vel est absens, vel ineptum ad concurrendum immediate cum potentia ad productionem verbi, debet adæquatè continere in esse intentionalì, quidquid obiectum ipsum continet in esse naturali. Vnde Capreolus in primo distin&. 35. quæst. 2. columna quarta, §. Sciendum tamen, verbum mentis appellat similitudinem essentia rei, & ipsam quodammodo quidditatem naturæ rei in esse intelligibili. Prior consequentia eluet, quoniam si verbum est adæquatus effectus speciei impressæ, & species impressa est adæquata similitudo obiecti, verbum erit adæquata similitudo & imago obiecti. Posterior vero consequentia probatur, quoniam in adæquata imagine adæquatè continetur imaginatum: igitur sufficenter in ea poterit imaginatum videri.

Capreolus.

51. Confirmatur, quia, vt docet S. Tho, 3. contra Gentes cap. 49. & in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 1. & Confirmant Durandus in 4. distin&. 49. quæst. 2. num. 13. & Palatius disput. 1. Caet. supra citatus, & alij; species intentionales sunt eiusdem naturæ & quidditatis in repræsentando cum obiectis, quæ repræsentant: sunt enim à natura institutæ, vt loco obiectorum substituantur, in potentijs cognoscitiis: cùm enim nequeant plenumque obiecta per seipsa potentias informare, aut illis præsentia esse, ne maneat potentia destituta sufficienti virtute ad sua obiecta cognoscenda, rectè à natura prouisum est, vt per species intentionales, quæ sunt obiecta ipsa secundum esse intentionale, hoc munus exercetur: vnde cù verbū producimus, rē ipsam in esse intentionalì producimus, quia producimus adæquatum, & naturalem imaginem ipsius, in qua obiectum relucet secundum totum esse naturale, quod in se habet.

S. Thomas.

52. Obiectes 1. Si oculus perciperet obiectum intra se expressum, & non extra se existens, omnia videret æqualiter distantia: quia in visione ipsa expressa omnia forent æquæ presentia oculo: ergo non magis videret unum distans, quam aliud. 2. Non potest oculus percipere, nisi coloratum: atqui visio non est colorata: ergo non potest esse obiectum oculi. 3. Si oculus videret obiectum in ipsa specie expressum, sequeretur, quod etiam clausus videret illud, quia etiam clausus posset conseruare suam speciem expressam: item posset videre illud supra se possum, quod est contra experientiam.

Durandus.

Palatius.

Caietanus.

53. Resp. Ad primum nego sequelam: & ad probationem nego omnia esse æquæ præsentia oculo obiectiuè & intentionaliter, esto omnia sint oculo præsentia subiectiuè & realiter. Ratio, quia visio non solum exprimit obiectum, sed distantiam ipsam, quæ inter unum obiectum & aliud intercedit: unde non tantum obiectiuè apparent res ipsæ visibles,

visibiles, sed etiam distantia interposita inter res ipsas visibles. Ad 2. Concedo, visionem non esse coloratam subiectiuè & naturaliter, esse tamen coloratam immò colorem ipsum obiectiuè & intentionaliter, cùm sit ipse color intentionaliter expressus: & hoc sufficit ut sit obiectum potentia, quæ per se tendit ad esse intentionale, ut expressum esse naturalis obiecti. Ad 3. Nego utramque sequelam: & ad primam, nego posse oculum clausum conseruare in seipso speciem expressam, quia hæc actu pendet ab impressa, & rursus impressa ab obiecto: obiectum autem nequit sui speciem in oculum clausum transmittere propter obstaculum. Ad secundam, ut obiectum producat proportionatam speciem sui in oculum, certam requirere loci distantiam.

Solutio argumentorum oppositæ sententiae.

Capreolus.

54. **A**d primum oppositæ sententiae. Resp. Capreolus in 1. dist. 27. q. 2. art. 3. ad quartum, non oportere hoc nos experiri, sed sat esse efficaci ratione id nobis constare: præsertim cùm non sint duo actus, quibus verbum & obiectum intelligimus, sed unus & idem, quo & verbum & obiectum ipsum in verbo expressum simul cognoscimus. Addo ego, quod cùm verbū non intelligamus actu reflexo, sed directo, & verbū sit ipsum obiectum intentionaliter expressum, cognoscendo verbum actu directo, cognoscimus obiectum ipsum in verbo intentionaler expressum, absque alio actu reflexo.

s. Thomas.

55. Ad secundum Resp. Dupliciter posse à nobis verbum cognosci, vno modo subiectiuè, & vt res quædam est in seipso existens, & sic cognoscitur distincto actu reflexo. Alio modo obiectiuè, & vt imago formalis est, & expressio naturalis obiecti, & sic cognoscitur eodem actu; qui quatenus informat potentiam, est illi ratio cognoscendi; quatenus vero est imago obiecti, illud in seipso exprimens, & in prospectu potentia ponens, est ratio cognita, & obiectum ipsum in esse intentionali & intelligibili expressum. Idem igitur actus ut vitalis forma, est potentia ratio cognoscendi; vt obiectua imago rei, est ratio cognita: est autem verbum formaliter, non vt est ratio cognoscendi, sic enim se tenet ex parte potentia, & dicitur esse ipsum formale cognoscere; sed vt est ratio cognita: sic enim se tenet ex parte obiecti, & est ipsum representari obiecti. Vnde S. Thom. 4. contra Gent. c. 11. Verbum vocat ipsum intelligi, quia nimur verbum tenet se formaliter ex parte obiecti.

56. Ad tertium. Nego Consequentiam: ad cuius probationem concedo id, quod non est quantum nec subiectiuè, nec obiectiuè, sive nec naturaliter nec intentionaliter, non posse esse medium in Quo cognoscendi quantum: nego tamen id, quod est quantum ob-

iectiuè & intentionaliter, quale est verbum mentis de re quanta, non posse esse medium in Quo cognoscendi quantum, sub qua tatum ratione terminat vim intellectivam.

57. Ad quartum. Nego sequelam: Ratio negationis est, quia verbum non cognoscitur formaliter secundum esse subiectuum, sed secundum esse obiectuum & intentionale, quia cognoscitur, vt imago tantum est obiecti; & consequenter non cognoscitur secundum respectum ad subiectum, sed secundum ordinem & respectum ad obiectum, cuius est imago. Ad Confirmationem dico, nos cognoscere verbum concretè concretione obiectua, nō autem subiectua: cognoscimus enim illud vt imaginem expressum obiecti, non vt formam inhaesiam subiecti; atque adeò vt concretum in ratione repräsentantis, non in ratione inhærentis atque accidentis.

58. Ad quintum. Nego consequentiam: Ratio discriminis est, quia voluntas non producit sibi obiectum, sicut illud sibi producit intellectus. Et hoc ideo, quia voluntas cum sit potentia appetitiva, non potest impelli ad operandum, nisi à bono præcognito, & obiectuè presente: intellectus vero, cùm sit potentia conceptiva, non supponit, sed facit sibi obiectum præfens media specie, vi cuius illud producit in esse intentionalis. Ex quo discriminis oritur, vt intellectus producat sibi verbum, in quo obiectum cognoscatur; non autem voluntas aliquid, quod diligit: quia quod voluntas est dilectura, supponitur iam præfens per cognitionem, & verbum mentis: quod autem intellectus est cognitus, non supponitur præfens per aliam potentiam, nisi tantum remote, & in habitu per speciem ipsam obiecti.

59. DICES, cur voluntas non fertur immediatè in suum amorem, sicut intellectus in suum verbum? Resp. quia cùm voluntas feratur ad diligendam bonitatem obiecti, & ipsius amor non sit imago, in qua obiecti bona diligenda reluceat, non potest ad illum ferri, tanquam ad obiectum diligendum, sed tanquam ad rationem diligendi. Contrà vero, cùm verbum sit expressa imago, in qua obiecti perfectio, quam intellectus conatur attingere, reluceat, potest ad illud ferri, non solum tanquam ad rationem cognoscendi, sed etiam tanquam ad obiectum ipsum cognoscendum. Cuius discriminis ratio à priori sumenda est ex diuerso fine utriusque potentia. Etenim finis voluntatis est, coniungi cū bono amato, secundum esse reale & existens, cuius realem consecutionem intendit voluntas per suum actum: finis vero intellectus est, veram notitiam de obiecto acquirere. Ex qua finium diuersitate sequitur, vt possit intellectus in suo verbo, tanquam in imagine, obiectum, cuius notitiam querit, cognoscere; non autem voluntas in suo amore obiectum, cuius realem consecutionem intendit, diligere. Lege August. 9. de Trinitate c. vlt. & l. 10. per multa prima capita. Ad illud autem quod

Augustini.

quod assertur de assensu fidei, nego, illum non ferri in Deum ut veracem, quamvis ad illum feratur medio verbo, quia hoc non tollit, quin feratur in ipsam veritatem Dei expressam & representatam in verbo.

60. Ad sextum nego antecedens, vt constat ex dictis: & ad probationem dico, ad intuituam visionem sat esse, si illa sit per propriam speciem genita: quod admittere tenentur omnes, qui nobiscum concedunt, posse oculum intueri obiectum etiam corruptum, si in ipso conseruetur visio: nam talis visio non posset esse abstractua, quia oculus non est capax talis cognitionis: ergo non necessariò erit intuitua, ex eo tantum, quod erit visio per propriam speciem genita. Lege S. Th. q. 4. de verit. art. 2. ad 7.

S. Thomas.

Aristoteles.

61. Ad septimum. Cum Arist. negat, per operationes immanentes aliquid produci in nobis, vel solum negare, per eas produci aliquid extra nos, sicut producitur per operationes transeuntes; alioquin per operationes immanentes producuntur habitus: vel tantum negare, produci aliquid, quod sit finis operationis immanentis, ut aperè docuit 1. Eth. 1. Ceterum verbum, quod per intellectuionem producitur, non est finis intellectuionis, sicut quod producitur per actionem transeuntem est finis ipsius operationis transeuntem; sed potius ipsa intellectio est finis, nam ideo producitur verbum, ut in eo intellectus obiectum intelligat.

62. Ad octauum. Nego sequelam: etenim immediatum obiectum intellectuionis non solum potest esse verbum, sed etiam obiectum ipsum secundum se, præsertim quando obiecti adæqua similitudo implicat, ut de visione beata mox dicemus. Ad probationem autem sequelæ, concedo, nullam intellectuionem esse posse sine re intellecta, vel in se, vel in suo representatiuo.

Augustin.

63. Ad nonum Respondent aliqui, verbū immediatè produci ab actu intelligendi, tanquam à causa efficiente proxima. Sed cōtrā, nā hoc est contra Aug. 15. de Trinitate cap. 10, afferentem, verbū gigni ex memoria: *Necessitatis est, inquit, cum verbum loquimur, ex ipsa scientia, quam memoriam tenemus, nascatur verbum.*

Scotus, Canariensis.

64. Quare mihi cum Scoto in 1. dist. 27. q. 2. §. Ad quæstiones, & alijs apud Canariensem 1. p. q. 27. art. 1. disp. 4. dicendum est, verbum immediatè produci ab intellectu secundo per speciem intelligibilem obiecti, media actione dicendi, non autem media actione intelligendi. Fundamentum est, quia hæc sententia per pauciora saluat omnia, quæ de Verbo dicuntur. Tria enim in verbo salvanda sunt, primum habitudo producti ad producentem; secundum intellecti ad intelligentem; tertium intelligentis ad rem intellectam. Cum enim verbum, ut ex S. Thom. docuimus, sit intellectio intellecta, ex memoria secunda genita, hæc tria necessariò includit; nempe habitudinem producti ad producentem, qua nōtitia genita est; habitudinem intellecti ad intelligentem, quatenus

obiectum intellectum est; & habitudinem intelligentis ad rem intellectam, quatenus intellectio formaliter est. Atqui possunt hæc tria saluari per unicam formam ab intellectu productam, media actione dicendi: ergo nō sunt multiplicandæ plures, altera qua intellectus intelligat, & per quam verbum immediate producat; altera quæ sit ipsum verbum productum. Minor probatur, quia non repugnat, ut eadem forma sit & ratio cognoscendi, & simul ratio cognita. Igitur poterit per unicam formam hæc triplex habitudo saluari. Antecedens probatur, quia non implicat, ut eadem forma sit & actus vitalis ex parte potentiae, & naturalis atque expressa imago ex parte obiecti. Consequentiam ostendo, quia talis forma, ut ab intellectu producta includeret primam habitudinem; ut imago obiecti includeret secundam; ut informans & actuans potentiam includeret tertiam; ergo saluaret omnia, quæ sunt propria verbi. Confirmatur: nam altera sententia ad minimum duas admittit formas realiter distinctas, alteram, quæ intellectus intelligit, alteram qua obiectum representatur. Hanc nostram sententiam indicat prædictato loco Augustin. *Formata, inquit, cogitatio verbum Augustin.* est, quod in corde dicimus. Si ergo verbum est cogitatio, non igitur ab ea realiter distinguitur, cum nulla res possit esse id, à quo realiter distinguitur. Eadem colligitur ex S. Thom. prima parte quæstione 34. artic. primo ad tertium, & quæst. 4. de Veritate art. 2.

65. Ad decimum. Sat esse, si illud contineat intentionaliter, quod est continere illud per suam propriam & naturalem imaginem. Quæ conuenientia maior est ad representandum obiectum, quæm quæcumque conuenientia similitudo in essendo: magis enim in essendo conuenit vnum album cum alio, quæm species albi cum ipso albo, & tamen magis species albi representat album, quæm vnum album aliud album. Lege Scotum in secundo distinct. 3. quæst. 9. Ad *Scotus.* Confirmationem concedo, verbum esse ad instar picturæ, sed naturalis, non artificialis: inter quas hoc est discriben, quod quia artificialis non est ab ipsa re, quam representat, naturaliter producta, nequit rem ipsam ad viuum exprimere; sicut naturalis, quæ quia producitur ab ipsa re, quam representat, illam ad viuum exprimit. Cuius ratio est, quia quæ producitur ab ipsa re, illam exprimit per propria rei; quæ vero producitur ab artifice, rem exprimit per aliena, atque adeo non potest, nisi abstractivè illam representare.

66. Ad undecimum. Nego sequelam: nā ad intuituam cognitionem requiritur, ut res videatur in verbo per propriam speciem rei producto: at non omne verbum producitur per propriam speciem rei: igitur non omnis cognitionis est intuitiva, esto omnis cognitionis rem cognoscat in verbo præsente.

67. Ex dictis inferns 1. Verbum forma-

liter

liter distingui ab intelligere: est enim verbum, quatenus expressuum est obiecti; est autem intelligere, quatenus est actus intellectus, & ratio percipiendi obiectum in ipso verbo expressum. Est verbum, quatenus manifestatum est obiecti in memoria latentis, eiusque naturale signum: est intelligere, quatenus est forma, qua sit talis manifestatio obiecti, ipsi intelligenti. Ut verbum est, magis se tenet ex parte obiecti, cuius est expressa imago, & virtute cuius producitur, quam ex parte intellectus: ut intellectio verò, contrà, magis se tenet ex parte intellectus, cuius est vitalis actus, & ratio ipsa percipiendi obiectum. Ut verbum, comparatur ad intellectum, vt terminus obiectiuè terminans ipsum intelligere: ut intellectio, comparatur vt forma actu informans, & actuè tendens ab obiectum ipsum cognoscendum. Ut verbum obiectum exprimens, illudque in prospectu mentis proponens, est prius ratione ipso intelligere, quia obiectum ut cognoscendum prælupponit ad cognitionem, contrà verò vt actu intellectum, & posterius ratione ipso intelligere. Comparatum ad intellectum, vt producentem vrumque habet rationem effectus; sed vt verbum habet rationem prolis, quia procedit, vt imago ad exprimendum obiectum, quod tanquam parens media specie veluti semine vna cum memoria, tanquam matre gignit verbum sibi simile: deficit autem à perfecta ratione prolis, quia non procedit in consubstantialitate eiusdem naturæ cum adæquato principio producente, quæ est tota natura intellectualis. Comparatum ad dicere, vrumque est posterius, tanquam terminus actione; eodem quippe dicere, tanquam actione procedit & verbum, & intelligere, cùm à parte rei sit vna & eadem indubibilis forma.

68. An autem dicere sit distinctum ab ipso intelligere, & verbo, sicut reliquæ actiones à termino ipso producto, mihi negativa pars est probabilior: cuius fundamentum est, quia actus vitalis dicit essentialē dependentiam à potentia ipsa vitali, cùm sit actualis tendentia ipsius: non diceret autem essentialē dependentiam à potentia ipsa vitali, si ab illa procederet media actione distincta: quia tūc posset idem terminus per aliam actionem à solo Deo fieri: sicut reliqui effectus, qui ab actione distinguuntur. Eam igitur dependentiā dicit actus vitalis à potentia vitali, quam dicit actio à principio, à quo est: sed implicat, actionem vnius causæ fieri ab alia causa, cùm sit actualis dependentia solius causæ, cuius est actio. Ergo similiter implicabit, vt actus vitalis fiat ab alia causa, cùm sit actualis & vitalis dependentia solius potentiae, cuius est vitalis actio & tendentia. Colligitur ex S. Thoma q. 4. de ver. ar. 2. ad 5. vbi docet, in nobis dicere significare intelligere cum expressione conceptionis, cùm nequeamus alter intelligere, quam huiusmodi conceptionem exprimendo, & intelligere includere ipsum dicere.

S. Thomas.

69. DICES. Actus vitalis non solum pendet à potentia vitali, sed etiam à specie & habitibus, qui non sunt vitales. Ergo saltem ab ipsis producitur actione distincta. Confirmatur, quoniam ab ipsis non pendet essentialiter, siquidem idem actus vitalis fieri posset absque illo concursu speciei & habitus, supplete Deo concursum ipsorum. Resp. Concedo consequiam: non enim puto absurdum, eumdem effectum dependentem à pluribus causis, ab una pendere essentialiter, & nulla media actione distincta; ab alia vero accidentaliter, & media actione distincta. Quemadmodum unio & quilibet modus, excepta causalitate essentialiter pendet à subiecto, cuius est modus, nulla media causalitate ab eo distincta; accidentaliter vero, & media actione distincta ab agente creato, ad talem modum actuè concurrente; quia potest Deus circa talem modum causalitatem agentis creati supplere, non autem causalitatem subiecti. Eodem modo potest hic actus vitalis essentialiter pendere ab hac potentia vitali, nulla actione distincta intermedia: accidentaliter vero à specie, & à quacunque alia causa non vitali creata, media actione distincta: quam Deus se solo supplere posset, licet supplere non possit concursum potentiae vitalis, propter essentialē dependentiam ab illa.

70. Infertur 2. Verbum esse proprium partum intellectus, non aliarum potentiarum: nam licet alias potentias cognoscitivæ obiecta percipient in imagine, virtute speciei in scissis producta, illud tamen non vocatur propriè verbum, sed idolum: quia verbum propriè est terminus locutionis, atque adeo solius potentiae intellectivæ, cuius tantum est loqui, tam sibi per expressionem verbi manifestatiū rei in memoria latentis, quam alteri per prolationem verbi vocalis manifestatiū verbi mentalis.

71. Infertur 3. Non solum dici verbum respectu intellectus à quo producitur, sed etiam respectu obiecti, quod representat: lapis enim intellectus, dicitur verbum lapidis in intellectu, & homo intellectus, verbum hominis, vt testatur S. Tho. 4. contra Gent. c. 11. & docet Anselmus supra citatus.

S. Thomas.
Anselmus.

72. Infertur 4. Non solum formari verbum quando concipimus res perfectè, sed etiam quando eas concipimus imperfectè: Cuius ratio est, quia verbum est necessarium, vt in eo obiectum cognoscamus: ergo siue perfectè, siue imperfectè obiectum cognoscere debeamus, semper necessarium erit verbum, vt in eo aliquo modo cognoscere obiectum possimus.

73. DICO 2. Repugnat species expressa, seu verbum intelligibile diuinæ essentiae: Est S. Thom. 1. p. q. 12. art. 2. & alibi, negantis omnem similitudinem diuinæ essentiae, tenentem se ex parte rei visæ; & communior inter Thomistas, & antiquiores Scholasticos. Fundamentum est, quia species expressa debet exprimere obiectum in esse intentionalis,

S. Thomas.

secundum

secundum omnem perfectionem, quam habet in esse reali: nulla autem species creata exprimere valet essentiam Diuinam, secundum omnem perfectionem, quam illa continet in esse reali: igitur nulla dabilis est species expressa Diuinæ essentiae; Maior probatur; quoniam species expressa gerit vicem obiecti, in cuius locum substituitur: igitur debet illud quod omnia exprimere, alioqui per eam non posset totum obiectum, secundum omnem perfectionem cognosci, sed solum secundum eam, secundum quam exprimeretur: cum enim obiectum non videatur in se ipso, sed in eius specie expressum, si species illud non exprimeret, secundum omnem perfectionem, quam in se ipso continet, non posset in ea videri, secundum omnem perfectionem, quam obiectum continet in suo esse reali.

74. Confirmatur, quia species expressa debet esse talis, ut obiecto etiam non existens, in ea possit totum conspicere, ac si illud in se ipso existens conspiceretur, cum in obiecto representando non pendeat ab eius existentia, aut locali praesentia. Vnde concedit Valquez 1.2. disp. 7. num. 8. quod si per impossibile Deus non existeret, & adhuc in beato conservaretur visio Diuinæ essentiae, illum fore beatum, quia per eam videret Deum, sicuti est, eodem proposito modo, quo illū videt nunc in se ipso existentem & presentem. Maiorem primi Syllogismi ostendo, quia sequeretur, tamen speciem fore infinitæ perfectionis: implicat autem quocumque perfectio creata infinita, ut ex probatis in Philosophia suppono: ergo. Sequelam probo, quia talis species esset tantæ perfectionis in esse intentionali, quanto perfectionis esset obiectum ipsum in esse naturali: atqui obiectum exprimentum est infinitæ perfectionis in suo esse naturali; ergo & species ipsa in suo esse intentionali. Minor cù consequentia elucet. Maior probatur, quia species expressa per suū esse intentionale supplet esse naturale obiecti, cum in ea conspicendum sit naturale esse ipsius: igitur tantæ perfectionis esse debet ipsa in esse intentionali, quanto est obiectum in suo esse naturali. Nam in ea mensura crescere debet species in esse intentionali & representatiuo, qua crescit obiectum ipsum in esse naturali.

75. Confirmatur: quia implicat, formam finitam præstare posse effectum formalem infinitum: videre autem Deum obiectum infinitum, esset effectus formalis speciei expressæ: ergo implicat illam exprimere Deum infinitum, & tamen esse perfectionis finitæ. Maior constat, quia effectus formalis non distinguunt à forma, cum sit ipsam in subiecto posita: ergo si ipsa est finita, non poterit conferre effectum formalem infinitum. Minor probatur, nam ea tantum in intellectu posita, & omni alio, etiam obiecto ipso è rerum natura per impossibile sublato, redderet intellectum beatum, & videntem Deum, vt iam concedit Valquez, & concedere debent omnes, qui nobiscum sentiunt, destructo visibili, & manente tantum visione in oculo; adhuc nos videre

obiectum ipsum visibile. Igitur videre Deum obiectum infinitum, esset effectus formalis solius speciei expressæ; alioqui omni alio sublato sola species id præstare non posset, quia sublata causa, vel concausa non potest integer effectus manere. Vnde non coherenter Torrez 1. p. q. 27. a. 1. in p. p. suę disputationis docet, verbum esse id, in quo tanquam in imagine obiectum cernitur, & tamen in secunda parte eiusdem disputationis dub. 4. probabiliter affirmat, à beatis formari verbum de Diuina essentia.

Torrez.

76. Obijciones 1. Potest species accidentalis representare obiectum substantiale: ergo & species finita obiectum infinitum. Secundò de facto videtur Deus à beatis, vt est in se ipso obiectum infinitum: ergo non implicat, videri obiectum infinitum actu finito. Tertiò potest intellectus finitus videre Deum infinitum: ergo poterit species finita representare Deum infinitum.

77. Resp. Ad primum nego consequentiam: ratio discriminis est, quia potest dari accidens, quod sit adæquata proprietas substantiæ finitæ: non potest autem dari accidens, quod sit adæquata proprietas substantiæ infinitæ, atque ad eum dari potest accidens, quod representet adæquatè substantiam finitam, non potest autem dari accidens, quod adæquatè representet substantiam infinitam. Cuius ratio est, quia licet, ad hoc vt species representet substantiam, non sit necesse, vt sit ipsa substantia, vt patet in specie angelica representante substantiam, est tamen necesse, vt sit tantæ perfectionis in esse accidentalí, quanto est substantia representata in esse substantiali. Et hoc ideo, quia species per suum esse accidentale debet exprimere totum esse substantiale obiecti: unde quanto crescit esse substantiale obiecti, tanto crescere debet esse accidentale species; quia vero species creata nequit crescere infinitè in esse accidentalí, vt exprimere possit infinitum esse substantiale Dei; potest autem crescere finitè vt exprimere possit esse substantiale creature; poterit dari species accidentalis, adæquatè representans substantiam creatam, nequit autem dari species accidentalis, adæquatè representans substantiam increatam.

78. Ad secundum. Concedo, de facto Deum videri à beatis, vt est in se obiectum infinitum, nego tamen videri in aliqua specie aut verbo creato, sed in se ipso immediate: non implicat autem, videri obiectum infinitum actu finito, qui tantum sit ratio videndi: implicat vero, videri obiectum infinitum actu finito, qui sit ratio in qua videatur obiectum. Nam in primo casu infinitas se tenet tantum ex parte obiecti; in secundo vero etiam ex parte actus: & quia solum actus creatus infinitus implicat, non autem Deus obiectum infinitum, id est non implicat, Deum videri actu finito, qui tantum sit ratio videndi; implicat autem videri actu finito, qui simul sit ratio, in Qua ipsum videndi.

79. AD TERTIVM. Nego consequentiā, nam obiectum est extrinsecum intellectui, est enim extrinsecus tantum terminus illius; speciei verò est intrinsecum, saltem secundūm esse intentionale, quia debet in illa repræsentatiūe contineri: ex infinitate autem termini extrinseci nulla colligitur infinitas in potentia: sicut colligitur ex infinite obiecti intrinseci infinitas intentionalis in actu.

80. Ex dictis infertur, nec dari posse speciem expressam exprimentem aliquod attributum Diuinum, vt in se est. Contra quod sentire videntur Heruēus tract. de verbo quæst. 3. art. 4. & Caprol. in 1. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad oītānum. Sed iij auctores solum loquuntur de specie, quam beati de attributis formare possunt cognitione abstracta extra verbum. Fundamentum corollarij est, quia quodlibet attributum Diuinum est in suo genere infinitum; ergo nequit per speciem finitam, vt in se est, adæquate repræsentari. Antecedens patet, quia quodlibet attributum Diuinum caret termino: sapientia enim in ratione sapientiæ est illimitata, quemadmodum bonitas in ratione bonitatis, potentia in ratione potentiae, & reliqua attributa. Consequentia constat ex dictis, quia infinitum nequit per speciem finitam adæquate exprimi ac repræsentari.

81. DICO TERTIO: Beati vident Deum visione creata, quæ est sola vitalis tendentia, & intentionalis vno intellectus creati cum Deo proximè & immediatè intelligibili. Quæ dici potest similitudo Qua, & verbum largo modo, quatenus vnit potentiam intelligibiliter cum Deo, & producitur ab intellectu beati medio lumine gloriæ, quæ est aliqua similitudo Dei, vt infrā constabit. Est Paludani in 4. dist. 49. q. 1. art. 2. in fine, & omnium, qui nobiscum negant in patria produci verbum à beatis.

82. Fundamentum est, quia hic modus possibilis est, imò ab ipsis aduersarijs, qui hoc pacto speciem expressam explicant, communiter admissus: in nostra autem sententia deficit à natura speciei expressæ, & verbi mentalis propriè dicti, quia non exprimit intentionaliter obiectum, vt in eo proximè, & immediate cerni possit. Vnde, si per impossibile Deus, vel non esset præfens intellectui beatorum, vel non existens, beati Deum non viderent per huiusmodi vitalem tendentiam: hoc autem est contra naturam speciei expressæ, quæ obiectum absens, & non existens potentia representat, vt præfens atque existens, vt aduersarij etiam admittunt, sed me iudice, non cohærenter ad sua principia: quia, si species expressa non debet per ipsos obiectum in se ipsa exprimere, sed solum potentiam ducere ad illud, in se ipso videndum, non existente obiecto, non poterit intellectus, vi sibi speciei illud intueri, quia species, vt ab ipsis explicatur, non aliter facit obiectum videre, nisi, quia intellectum vitaliter ducit ad illud in se ipso videndum: igitur si in se ipso non existit, impossibile est, vt possit videri;

quia non videtur, nisi, quod est aut in se aut in alio: quando igitur obiectum neque existit in se, neque in sua specie, nequit simpliciter videri. Eò quòd non esset terminus, qui terminare posset actum visionis, sine quo implicat visio, quæ essentialiter est alicuius obiecti visio.

83. Ad fundamentum primæ sententiae, distinguendum est antecedens, de similitudine Qua, vel in Qua; negandum de in Qua, cœcedendum de Qua. Et de hac intelliguntur Scripturae, & Patres, cùm docent, beatos vindendo Deum formare verbum, & similitudinem Dei. Ceterū rectè Patres ex verbo

*Explicatur
Scripturae
& Patres.*

Augusti.

creato probant increatum, non quidem in ratione causæ finalis, sed formalis: etenim finalis causa producendi verbum increatum, non est, vt supplet absentiam obiecti, sed vt natura Diuina subsistat in tribus suppositis, quia, vt sèpè testatur Augustinus, verbum Diuinum non producitur ex necessitate, aut indigentia; cùm eodem modo æternus Parentis suam naturam, & reliqua omnia intelligeret per actum intelligendi absolutum, communem reliquis Diuinis personis, atque illam intelligit per verbum, & in verbis; sed ex fecunditate naturæ, quæ essentialiter postulat esse in tribus personis: quarum, quia secunda vi suæ processionis debet esse filius intellectualis; & filius intellectualis esse non possit, nisi in se ipso intelligibiliter exprimat adæquate naturam ipsam Parentis, & omnia, quæ sunt in memoria fecunda ipsius, idèo necessariò procedit vt Verbum, in quo hæc omnia perfectissimè reluent. Quare non est in Deo necessarium Verbum, vt in eo Pater intelligat se ipsum & omnia, cùm independenter ab illo intelligat omnia in sua specie expressa, imò neque respectu sui necessaria est Deo species expressa, quia cùm sit sibi intimè præfens, posset se ipsum cognoscere, absque specie expressa, quæ tantum substitui solet loco obiecti absentis, sed solum ponitur ad maiorem perfectionem Diuina cognitionis, quæ non tantum est ratio Qua, sed etiam in Qua cognoscitur Diuina essentia: utramque enim perfectionem includit increata cognitione respectu obiecti primarij. At verò causa finalis producendi verbum creatum est, vt supplet obiecti absentiam, quæ nec supplenda est in obiecto beatifico, nec suppleri potest, in ordine ad intellectum creatum, ob rationem suprà assignatam. Ceterū in ratione causæ formalis rectè probatur Verbum increatum ex creato. Nam sicut creatum producitur ab intelligenti, in eo quæ tanquam in propria imagine cernitur obiectum: ita increatum producitur à Patre intelligenti, in eo quæ tanquam in propria & naturali imagine cernitur ipsa natura Patris, quam verbum Diuinum perfectissimè in se ipso exprimit.

*Heruēus.
Caprolus.*

Paludani.

SECTIO